

Vad ska bort?

glass	sommar
stövlar	värme

The Big 5

Ett verktyg att synliggöra och arbeta med förmågor utifrån grundskolans läroplan.

Syfte

- Att presentera The Big 5 och det ramverk, i form av 5 stödstrukturer, som Göran Svanelid använder i arbetet med de fem generella förmågorna.
- Delge egna erfarenheter av att arbeta med The Big 5 i undervisningen.

PP bygger på Göran Svanelids bok; De fem förmågorna i teorin och praktiken, Boken om The Big 5. Stödmallar och exempel är även, till allra största del, tagna från denna bok som kan vara en inspirationskälla för pedagoger i arbetet med The Big Five. Vill även passa på att rekommendera Fb-gruppen The Big Five.

Vänliga hälsningar

Sofia Hafdell

Almby skola

Göran Svanelid

Universitetslektor, föreläsare och handledare inom området skolutveckling

Arbetat inom lärarutbildningen i Stockholm sedan 1987.

Läromedelsförfattare – Tummen upp, So.S Liber
De fem förmågorna i teorin och
praktiken/Boken om The Big 5 Studentlitteratur 2014

Ingår i den grupp som tar fram de NP i SO för årskurs 6 och 9

Kort bakgrund

- Upplevde att lärare ofta fastnade i det centrala innehållet som upplevdes som lättare att förstå.
- Svårigheten att få ihop Läroplanens tre delar till en helhet med undervisning samt bedömning.
- Svårigheter att se de förmågor som skulle bedömas. Ser man inte dessa förmågor är risken att elever inte ges möjlighet att träna de förmågor som ska bedömas.

Två krav för att förmågorna ska hamna i The Big 5 är;
de ska kunna utvecklas i undervisningen och
de ska vara bedömningsbara.

Lgr 11

Utgår från de förmågor som beskrivs i de långsiktiga målen i syftestexten.

Förmågorna återkommer fast uttryckta på ett mer konkret sätt, i respektive ämnes kunskapskrav.

Förmågorna dyker ofta även upp i det centrala innehållet.

Slutsats är att det finns fem klart dominerande förmågor.

”När förmågorna i Lgr 11 blir synliga och identifierade så vet vi även vilka förmågor som ska utvecklas i vår undervisning, vi vet även då vilka förmågor som ska bedömas.”

De fem generella förmågorna

<https://www.youtube.com/watch?v=OLkiASmrT4Y>

- **Analysförmågan**
Beskriver orsaker och konsekvenser. Föreslå lösningar. Förklara och påvisa samband. Se utifrån och växla mellan olika perspektiv. Jämföra: Likheter och skillnader, för- och nackdelar.
- **Den kommunikativ förmågan**
Samtala. Diskutera. Motivera. Presentera. Uttrycka egna åsikter och ståndpunkter. Framföra och bemöta argument. Redogöra, formulera, resonera och redovisa.
- **Den metakognitiva förmågan**
Tolka. Värdera. Ha omdömen om. Reflektera. Lösa problem med anpassning till en viss situation, syfte eller sammanhang. Avgöra rimligheten. Välja mellan olika strategier. Pröva och ompröva.
- **Procedurförmågan / Vad en elev praktiskt förväntas kunna göra i en viss typ av sammanhang.**
Söka, samla, strukturera/sortera och kritiskt granska information. Skilja mellan fakta och värderingar. Avgöra källors användbarhet och trovärdighet. Veta hur olika metoder och färdigheter ska användas.
- **Begreppsförmågan**
Förstå innebörden av begreppen. Relatera begreppen till varandra. Använda begreppen i olika/nya sammanhang.

Egna erfarenheter av att arbeta med stöd i The Big 5

Introducerade en förmåga i taget och lyfte återkommande den specifika förmågan under ett antal lektioner i olika ämnen. Samtala om, beskriva, träna.

Förmågeskyltar som hänger i klassrummet. Sätts upp vid genomgång av uppgifter.

Blivit tydlig med att tala om vilka/vilken förmåga som tränas/utvecklas och varför.

Avslutar lektion/uppgift ”vilken förmåga tränade vi under uppgiften?” Lätt/svårt

Stora frågor; reflekterar mer över vilka frågor vi ska arbeta med.

Mycket kommunikation, dialog, diskussion, expertgrupper, redovisa i tvärgrupper.

Elevrespons, kamratrespons

Har inför utvecklingssamtal påbörjat arbete med att låta eleverna skriva och värdera hur de upplever förmågor och vilken förmåga som är stryka resp. behöver utvecklas.

Föräldramöte – Beskriva skolans kunskapssyn

Fördelar med the Big 5 i undervisningen

Synliggör vilka förmågor som jag i mitt pedagogiska arbete bör fokusera på.

Synliggöra förmågorna för eleverna.

Skapar ett gemensamt språk i klassrummet och eleverna ges större förutsättningar att lättare knäcka skolkoden;

Utveckla ett gemensamt yrkesspråk och kunskapssyn mellan pedagoger i olika ämnen och årskurser.

Se den ”röda tråden” genom hela skolan och i alla ämnen och därmed förbättra måluppfyllelsen.

Underlätta samarbete och bedömning mellan ämnen och årskurser.

Synliggör skolans kunskapssyn.

Underlätta kommunikation mellan hem och skola.

Ett sätt att synliggöra förmågorna genom Göran Svanelids exempel.

Vilka förmågor kan utvecklas och bedömas när det gäller "seglingskunskap"?

- **Analysförmåga:**

- • Kunna samband, till exempel mellan vind, segel och fart. "Varför seglar man snabbare en solig försommardag kl. 13.00 på eftermiddagen än kl. 01.00 på natten? Vad spelar solen för roll för sjöbrisen?"

- **Kommunikativ förmåga:**

- • Kunna samtala med olika personer och anpassa sitt språk efter situationen och mottagare. "Hur van är din besättning?" Anpassa språket därefter.

- **Begreppsförståelse:**

- • Kunna förstå innebörden i begrepp. Till exempel sjökort, kurs, sjöbris, knop, navigering, tamp och nödhamn.

- **Metakognitiv förmåga:**

- • Kunna förutse problem som kan uppstå, ompröva tidigare beslut och bedöma alternativ. "Vad gör du vid dimma eller när vinden vänder efter du lagt till?"

- **Procedurförmåga:**

- • Kunna hur man hanterar en färdighet. Till exempel kunna lova, gippa, reva såväl som hissa segel och lägga till vid en brygga.

- Eller varför inte skriva ett eget förslag utifrån ditt eget intresse

Göran Svenelids sätt att synliggöra de fem generella förmågor vi arbetar med och bedömer enligt Lgr11

Vilka förmågor kan utvecklas och bedömas när det gäller "seglingskunskap"?

Med kort beskrivning av förmågorna.

Analysförmåga: Beskriva orsak/konsekvens, förklara samband, jämföra likheter/skillnader

Kunna se samband mellan till exempel mellan vind, segel och fart.

Kommunikativ förmåga: Samtala, redovisa, diskutera och motivera

Kunna samtala med olika personer och anpassa språk efter situation och mottagare. "Hur van är din besättning?" Anpassa språket därefter.

Begreppsförståelse: Förstå och kunna använda ämnesspecifika begrepp.

Till exempel sjökort, kurs, sjöbris, knop, navigering, tamp och nödhamn.

Metakognitiv förmåga: Avgöra rimlighet, reflektera, välja strategi, pröva/ompröva

Kunna förutse problem som kan uppstå, ompröva tidigare beslut och bedöma alternativ. "Vad gör du vid dimma eller när vinden vänder efter du lagt till?"

Procedurförmåga: Veta hur du ska utföra uppgiften, söka och samla information

Till exempel kunna lova, gippa, reva såväl som hissa segel och lägga till vid en brygga.

Synligöra nya bedömningstraditioner

- Den gamla faktaskolan.
- Vad blir $3+3=$
- Vad heter Hallands fyra åar? *Du får extra poäng om du placerar dem i rätt ordning från norr till söder.*
- Arbeta tillsammans med en kamrat för att visa hur du med hjälp av de fyra räknesätten kan få svaret 6. Jämför sedan med ett annat par, lär av varandra.
- Vilka likheter finns mellan läget på Hallands fyra största städer jämför med de fyra största norrländskas städerna Luleå, Umeå, Sundsvall och Gävle. *Vad blir maxpoäng här?*

Ramverket runt förmågorna består av;

”Skolan ska erbjuda eleverna strukturerad undervisning under lärares ledning, såväl i helklass som enskilt.”Lgr11

Läroplanen som en metodbok

Stödstrukturer

TTT tid till tänkande

- EPA
- Analysschema
- Begreppsschema
- Stödmallar
- De stora frågorna

Vetenskaplig grund

Vygotskij -

Vi lär av varandra, tillsammans med andra i sociala sammanhang. Den kompensatoriska skolan.

Språkutvecklande arbetsätt

EPA eget tänkande, partänkande, allas tänkande, kamratbedömning

2. Vetenskaplig grund

Tänkandet synliggörs genom samtalet

Vygotskij Film 4 min

Länk till UR.

<http://www.ur.se/Produkter/145291-Pedagogikens-giganter-Lev-Vygotskij>

2. Ett språkutvecklande arbetssätt

- Ge eleverna tillfälle till interaktion så ofta och tidigt som möjligt.
- Stöttande frågor/ utmanande följdfrågor.

Eleverna kan utmanas extra efter diskussion

Först tänkte jag så här kring frågan du ställde.....

Efter att jag diskuterade med min kamrat fick jag nya tankar såsom .....

Den största skillnaden mellan mina tankar från början jämfört med hur jag tänker nu är...

Jag tycker att mina nya tankar är ...

- Alla ämnen har ett delat ansvar för att utveckla elevernas språk och förståelse av språket.
- Tidigt synliggöra ämnesspecifika begrepp i korrekta sammanhang.
- Ge tid för tänkande/samtal elev-elev, lärar-elev.
- Synliggöra tänkandet genom samtal.

De fem stödstrukturerna

- De fem stödstrukturerna har två syften; att de konkretiserar The Big 5 och att de stöttar elevernas lärande.
- Strukturerna byggs in i konkreta lektionsuppgifter.

1. EPA-Metoden – Tid till tänkande

- Eget tänkande
- Partänkande
- Allas tänkande

Var?	Vem/ vilka har stor makt	Makt över vad (tex viktiga beslut)	Därför att
Hemma			
I skolan			
På fritiden			

Vilket är störst och varför?

Uppgift: Jämför bråken och motivera och förklara vilket som är störst.

4 eller 4

5   7

2. Analysmodellen

1. Vad ska analyseras?
flytt
makt
förkylning

Vilket kan leda till..

Vilket i sin tur
kan leda till....

3. Begreppsschema –

Synliggöra ämnesspecifika begrepp i rätt sammanhang samt göra ett urval

Begrepp	Förklara begrepp	Skriv en mening
Direkt demokrati		
Representativ demokrati		

- Lära sig innebörden av de ämnesspecifika begrepp

direkt demokrati	representativ demokrati	diktatur
majoritet	DEMOKRATI	minoritet
rösträtt	ytrandefrihet	opinion

- Förklara begreppen - för en kamrat eller "gissa begreppet"
- Relatera begreppen till varandra – eller bygga sambandskedjor.

Förstå och kunna använda begrepp - Tema demokrati

- Skriv enskilt vad begreppen betyder.
- Jämför med en kamrat.
- Skriv tillsammans en mening som innehåller begreppet
- Träna genom att "gissa begreppet", turas om.

Enskilt
Par
Alla

Namn: _____

Begrepp	Betydelse	Begrepp i en mening
klassråd		
elevråd		
ordförande		
sekreterare		
justerare		
dagordning		
demokrati		

Träning av den begreppsliga förmågan.

Flera olika rätt och tänkbara alternativa svar.

Leka in begrepp på egen hand eller tillsammans med kamrat

Från ord	Mitt förslag på extra ord	Till begrepp
pall, köksbord	soffa	möbler
		verktyg
	apelsin	
selén, kalcium		
		däggdjur

Skriv ord på mindre lappar låt eleverna para ihop ord med rätt begrepp.

Geometrisk figur

Arbeta två och två

4. Stödmallar

Religion	Helig byggnad	Helig skrift	Förkunnare
Judendom			
Islam			
kristendom			

Stödmall analysera text

	Personbeskrivning	Budskap	Miljö- beskrivning	Parallell- handling
Text 1				
Text 2				

5. Läroplanen som metodbok -

De stora frågorna vid ett arbetsområde

- De stora frågornas är att hjälpa eleverna att uppfylla olika mål och kunskapskrav.
- Göra ett medvetet urval av ett antal övergripande frågeställningar som utgår från kursplanens olika delar dvs centrala innehållet, kunskapskraven, de långsiktiga målen i syftestexten.
- Begränsa urvalet.
- Frågorna blir undervisningens mål och motor.

Gemensamt/kollegiet skapa de "STORA" frågorna.

5. De stora frågorna

Presenteras vid introduktion av nytt område för att sedan besvaras under lärprocessen.

Vilka fakta och begrepp behövs för att kunna besvara frågorna?

Centralt innehåll åk. 4-6

Livsmiljöer

- Utmärkande drag och utbredning av det svenska natur och kulturlandskapet.
- Fördelning av Sveriges befolkning samt orsak till fördelning och konsekvenser.
- Jordytan och på vilket sätt den formas och förändras av människans markutnyttjande. Vilka konsekvenser det får för människor och natur.

- kopplade till syfte, centralt innehåll och kunskapskrav.

Sverigearbete

Hur ser det ut i olika delar av Sverige?
(Samband mellan kulturlandskap/naturlandskap)

Varför ser det ut som det gör?

Varför är vissa delar tätbefolkade och andra glesbefolkade?

I det glest befolkade Lappland bor det flest människor i Kiruna. Varföre är det på det viset?

Hur ska vi arbeta med frågorna utifrån de förmågor som ska bedömas?

Fråga att diskutera i mindre tvärgrupper.

Diskutera i mindre grupp om 3-4 personer 5 min.

1. Vilka fördelar kan ni se i ert pedagogiska arbete utifrån The Big 5.
2. Fundera en och en
3. Diskutera med kollega

Syfte

- Att presentera The Big 5 och det ramverk, i form av 5 stödstrukturer, som Göran Svanelid använder i arbetet med de fem generella förmågorna.
- Delge egna erfarenheter av att arbeta med The Big 5 i undervisningen.

”Lärandet sker i två etapper: först i samtalet mellan två ”huvuden, sedan som egna tankar inne i huvudet.”

Vygotskij

Stödmodell för att utvärdera det egna tänkandet, lärandet och görandet – Metakognitiv förmåga

Tre P:n	Jag är nöjd med ...därför att....	Jag är mindre nöjd med ...därför att....	Nästa gång kommer jag att göra såhär ..... därför att
Planering (idéstadiet)			
Process (arbetet med ....)			
Produkt (resultatet)			

Tre P:n	Eleven ger enkla omdömen om sin arbetsinsats när det gäller ... (Betyg E)	Eleven ger utvecklade omdömen om sin arbetsinsats när det gäller ... (Betyg C)	Eleven ger välutvecklade omdömen om sin arbetsinsats när det gäller ... (Betyg A)
Planering (idéstadiet)			
Process (arbetet med ....)			
Produkt (resultatet)			

Formativ bedömning- Skola i Kävlinge kommun

Ex för den **Kommunikativ förmåga** – elev skattar sig själv/ lärare skattar elev

	1	2	3
Muntligt:			
Säger inget Svarar: "Vet inte"	Säger lite grann vad jag tycker	Säger ofta vad jag tycker och tror och förklarar varför	Säger vad jag tycker och tror och förklarar utförligt varför
Lyssnar inte på andra	Lyssnar ibland på andras åsikt	Lyssnar på andra och ställer frågor	Ställer frågor till andra, lyssnar på svaret och ställer följdfrågor
			Kommenterar och svarar på andras tankar och åsikter
Skriftligt:			
Jag har svårt att komma igång med skrivandet. Jag slutför inte uppgiften.	Jag skriver en enkel text som andra kan förstå. Budskapet i texten framgår.	Jag skriver en text och uttrycker mig på ett sätt så att budskapet oftast går fram.	Jag skriver en text och uttrycker mig så att budskapet framgår tydligt.